

YAPAY ZEKÂNIN ÖZNEL BEĞENİLERİ TAKLİT ETME YETİSİNE İTİRAZ: “ATATÜRK’ÜN EN SEVECEĞİ ŞARKILAR” NE KADAR GERÇEKÇİ?

Cihan OĞUZ

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi

cihanoguz@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-0997-082>

Atıf	Oğuz, C. (2024). “YAPAY ZEKÂNIN ÖZNEL BEĞENİLERİ TAKLİT ETME YETİSİNE İTİRAZ: “ATATÜRK’ÜN EN SEVECEĞİ ŞARKILAR” NE KADAR GERÇEKÇİ?”. İletişim Çalışmaları Dergisi, 10 (3), 299-315
------	--

Geliş tarihi / Received: 14.06.2024

Kabul tarihi / Accepted: 24.07.2024

DOI: 10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v010i3002

ÖZ

Şişecam şirketi, Cumhuriyet’in 100. yılı dolayısıyla, Mustafa Kemal Atatürk için özel bir proje gerçekleştirerek, yapay zekâyla seçilen “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” listesi oluşturdu. Kasım 2023 başlarında da yapay zekânın seçtiği 55 şarkı Şişecam’ın Spotify hesabından yayınlandı. Konuyla ilgili ayrıca 11 dakikalık bir belgesel hazırlandı. Böylece, yıllardır Atatürk’ün ölüm yıldönümü olan 10 Kasım’da çalınan “Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar” repertuarına yapay zekânın katkısıyla yenileri eklenmiş oldu. 23 şarkıdan oluşan “sevilen” şarkılara, 55 şarkılık “en seveceği” şarkıların da eklenmesiyle, “Atatürk yaşasaydı hangi şarkıları dinlerdi?” sorusuna/fantezisine yanıt arandı. Atatürk’ün yaşarken dinlediği şarkılar ile yapay zekânın Atatürk adına seçtiği şarkıların “paralel” olması da, “farklı” olması da aslında lider figürü ve karizması açısından risk taşımaktadır. Eskiyle paralellik “değişmezlik” ve “statüko” gibi olumsuz yaklaşımlara neden olabilir; farklı olması ise gerçeklikten kopma tehlikesi barındırabilir. Yapay zekâyı bu şarkıları seçtiren özel proje ekibinin özgün bir çalışma ortaya koyduğu ortadadır. Ancak projenin *felsefesine* ve seçilen şarkılara bakıldığında, hayli “kaotik” ve zamansallıktan uzak, hatta yapay bir değerlendirmenin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çalışmada, “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” içerik ve söylem analizine tabi tutularak, döneminde dinleyip sevdiği şarkılar ile yenilerinin kıyaslaması yapılmış, yapay zekânın bu şarkıları seçerken baz aldığı veriler ve algoritmalar iletişim odaklı olarak, sosyolojik açıdan sorgulanmıştır. Tarihe mal olmuş bir liderin putlaştırılması kaçınılmaz olsa da, “en sevdiği şarkılar”, “en sevdiği yemekler”, “en beğendiği filmler”,

“en çok okuduğu kitaplar” gibi sıradan ölçütlerin aslı unsuru gölgeleyip o lideri karikatürize etme riskini beraberinde getirdiği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Atatürk, Yapay Zekâ, Şarkılar*

CHALLENGING ARTIFICIAL INTELLIGENCE’S ABILITY TO IMITATE SUBJECTIVE TASTE: HOW REALISTIC IS ‘SONGS ATATÜRK WOULD MOST LIKELY LOVE’?

ABSTRACT

Şişecam firm, commemorating the 100th anniversary of the Republic, conducted a special project for Mustafa Kemal Atatürk by creating a playlist titled “The Songs Atatürk Would Most Likely Like” curated through artificial intelligence. In early November 2023, the 55 songs selected by artificial intelligence were released on Şişecam’s Spotify account. Additionally, an 11-minute documentary on the subject was prepared. Thus, with the contribution of artificial intelligence, new additions were made to the repertoire of “Songs Loved by Atatürk,” traditionally played on November 10th, the anniversary of Atatürk’s passing. The question/fantasy of ‘What songs would Atatürk listen to if he were alive?’ was explored by adding the 55 ‘most loved’ songs to the 23 songs that make up the ‘beloved’ songs. The parallelism or divergence between the songs Atatürk listened to during his lifetime and those selected by artificial intelligence on his behalf carries inherent risks for his leadership figure and charisma. Parallelism with the past may lead to negative perceptions such as “unchangeability” and “status quo,” while divergence may risk detachment from reality. It is evident that the special project team that guided artificial intelligence in selecting these songs presented an original endeavor. However, when examining the philosophy of the project and the selected songs, it is evident that a rather ‘chaotic’ and detached from temporality, even an artificial evaluation has emerged. In this study, “The Songs Atatürk Would Most Likely Like” underwent content and discourse analysis, comparing songs he enjoyed during his time with the newly selected ones. The data and algorithms considered by artificial intelligence in choosing these songs were scrutinized from a communication-focused, sociological perspective. While the inevitable idolization of a leader in history was acknowledged, the evaluation emphasized the risk of overshadowing the essential elements of such a leader with commonplace criteria like “favorite songs,” “preferred meals,” “liked films,” or “most-read books,” potentially leading to caricaturization.

Keywords: *Atatürk, Artificial Intelligence, Songs*

GİRİŞ

2023 yılı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yıldönümüdür. Bu nedenle yurt çapında pek çok etkinlik gerçekleştirilmiş; konserler, sergiler, basılı medyada özel sayılar, televizyonlarda da özel programlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin önde gelen şirketlerinden Şişecam da, Cumhuriyet'in 100. yılı dolayısıyla özel bir proje gerçekleştirerek, yapay zekâya “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” ı seçirmiştir. Şişecam Atatürk konusundaki hassasiyetini daha önce de çeşitli örneklerle göstermiş, televizyon kanallarında Atatürk temalı reklamlarıyla dikkati çekmiştir. “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” başlıklı son projede, liderin yaşamış olsaydı en çok seveceği şarkılar belirlenmeye çalışılmış, bunun için de 21. Yüzyıl teknolojisinin geldiği son nokta olan yapay zekâya başvurulmuştur. Projede, müzik araştırmacısı Serhan Bali, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cem Say, Yaratıcı Teknolojist Zeynep Nal Sezer ve Yapay Zekâ Sanatçısı Bager Akbay yer almıştır. Ekip, önce yıllardır “Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar” olarak bilinen tüm şarkıları -Kültür Bakanlığı envanterinde 23 şarkı/türkü görünüyor- (<https://www.ktb.gov.tr>) yapay zekâya tanıtmış; ardından da yapay zekâ bu şarkıların nota, gam, makam, söz, mod, tempo ve frekans değerlerini analiz etmiştir. İkinci aşamada, Atatürk’ün “yaşasaydı” en seveceği şarkıları bulmak üzere yine yapay zekâ tarafından binlerce güncel şarkı incelenerek, sevdiği şarkılara benzer 55 parça listelenmiştir. Ardından da bu şarkılar Şişecam’ın Spotify hesabından paylaşılmıştır (<https://open.spotify.com>). Şişecam, projenin “Atatürk’ün müzik zevkini anlamaya katkı sunduğunu” belirtmiştir (<https://www.aa.com.tr>). Böylece, Atatürk’ün müzik beğenisi yapay zekâ sayesinde 21. Yüzyıl’daki olası profiliyle yeniden canlandırılmış, deyim yerindeyse *taklit* edilmiştir.

Kültür Bakanlığı envanterinden farklı olarak, Cumhurbaşkanlığı’nın web sitesinde de “Atatürk’ün Sevdiği Müzikler” listesi yer almaktadır. Liste, Çankaya Atatürk Müze Köşkü’nde bulunan 271 adet plak ve Atatürk’ün “Beyaz Tren”deki seyahatleri sırasında dinlediği plaklar arasından seçilmiştir (<https://www.tccb.gov.tr>). Cumhurbaşkanlığı’ndaki listede Kültür Bakanlığı’ndaki listenin 5 katı şarkı/türkü bulunmaktadır. Şişecam’ın yapay zekâya tanımladığı şarkılar arasında bunların da yer aldığı tahmin edilmektedir. Çünkü aynı konudaki 11 dakika 25 saniyelik belgeselde, Çankaya Atatürk Müze Köşkü’nde bulunan plaklar arasında yer alan “operet” şarkılara da atıf yapılmaktadır (<https://www.youtube.com>). Ancak Atatürk’e atfedilen Şişecam’ın “En Seveceği Şarkılar” listesinde bu müzik türüne ilişkin herhangi bir örnek yoktur.

Olayın simgeselliği bir yana, seçilen şarkıların niteliği “*Acaba Atatürk yaşasaydı gerçekten bu şarkıları dinler miydi?*” sorusunu gündeme getirmektedir. Bu noktada, yapay zekâyla oluşturulan “hafıza tazeleme” veya “geçmişteki lideri günümüze uyarlama” etkinlikleri, “hatıra”nın kelime anlamının da aşınmasına neden olmaktadır. Atatürk’ü unutturmamak adına onu *sıradanlaştırmak* felsefi bir tercih

olmamalıdır. Atatürk hologramları, liderin kendi sesinden söylediği şarkılar, yapay zekâyla oluşturulan Atatürk görselleri, hatta yaşadığı dönemde kamerayla çekilmiş görüntülerdeki “ince” sesin teknoloji sayesinde daha kalın hale getirilmesi, Atatürk’ü günümüzdeki “beğeni” düzeyine çekme gayreti gibi görünmektedir. Molo’nun (2023: 297) ifadesiyle, hiper-gerçeklik etkisiyle hologram teknolojisinin sistemden ve toplumsal meselelerden kopuk olmadığı aşikardır. Bellek kurulumu, hatırlama etkinlikleri ya da unutmaya süreçleri ise bu meselelerin tam da merkezinde konumlanmaktadır. Çünkü durum her yönüyle politiktir ve mevcut egemen anlayış ile doğrudan ilişkilidir.

Öyleyse, seçilen figür (Atatürk) kimin tercihidir? Olayı prestij, kazanç veya iyi niyetle (hatta bu üç amaçla birden) organize eden Şişecam şirketinin mi? Yapay zekâ teknolojisinin gücünü/yeteneğini/ulaşabileceği noktayı test etmek isteyen yaratıcı teknolojistlerin ve yapay zekâ sanatçısının mı? Yoksa, her ne kadar binlerce şarkıyı yapay zekânın beğenisine sunsa da, belki de bazı parçaları eleyerek -sansür ederek- liste oluşturan müzik araştırmacılarının mı? Bu soruların yanıtlarını aramak, en az “Atatürk 21. Yüzyıl’da yaşasaydı hangi şarkıları dinlerdi?” sorusuna paralel olarak dile getirilebilecek “*Atatürk yaşasaydı bu müzikleri dinler miydi?*” sorusu kadar önemlidir.

Şarkıların seçimi sırasında ölçüt alınan nota, gam, makam, söz, mod, tempo ve frekans değerlerinin analizi bir fikir verse bile, bunların benzerliklerinden türediği iddia edilen şarkılar Atatürk’ün beğenisine -ve gerçeğe- ne derece yakındır? Atatürk, tarihsel bir figür olarak 1938’de dondurulmuş bir kişilik midir ki o tarihten sonra ortaya çıkan müzik türlerinden azade olsun? O tarihte *dondurulmuş* bir Atatürk’ün bugün en seveceği şarkılar arasında gösterilen örneğin Teoman’ın “Mektup” ve Panhani’nin “Kefen Giydim” (<https://open.spotify.com>) parçaları hangi ölçütlere göre seçilmiştir? “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” arasında bu iki parçaya benzer bir saund, ritm, söz var mıdır? Diyelim ki Atatürk’ün beğenileri 1938’de dondurulmadı ve düşünsel, estetik olarak günümüze kadar belirli bir güncelleme içinde geldi. Peki 55 şarkı arasında neden 1990’lı yılların Ahmet Kaya’sından tek bir şarkı yok? Atatürk Anadolu Folk dinlerken niçin Cem Karaca’yı atladı? Hiç mi Zülfü Livaneli dinlemezdi? Paşa’nın Arabesk dinlemeyeceğinin garantisi nedir?

Atatürk’ün en seveceği şarkılar arasında gerçekten çok nitelikli şarkılar da bulunmaktadır. Zaten 55 şarkılık bir yelpazede aksi düşünülemezdi. Ama Duman, Bulutsuzluk Özlemi, Pinhânî dinleyen bir Atatürk, örneğin Rap müziğe neden sırtını çevirsin? Niçin UZİ, Ezhel, Şanışer’e kulak tıkasın?

Bu projeye, yapay zekâ teknolojisinin kendisine yüklenen program ve/veya algoritma doğrultusunda, nasıl ve hangi ölçüte göre seçtiğini bilmediğimiz; eğer tesadüfî örneklem ise adını saydığımız şarkıcı veya grupların neye göre liste dışı

kaldığı belli olmayan; binlerce şarkılık genel listeye girdiysele yapay zekânın bunlardan birini dahi seçmeyişiinin “kasıt” mı, yoksa “Atatürk’ün hatırasına saygısızlık etmeyelim” düşüncesi mi olduğunu hiçbir zaman bilemeyeceğimiz bir form yaratılmıştır.

Kuşkusuz, benzer bir çalışma ailemizden biri, babamız, annemiz, daha eskiden yaşayan ama az çok müzik zevkini bildiğimiz bir akrabamız için de yapılabilir. Ortaya çıkan sonuç da ancak “nostaljik” veya “eğlenceli” bir etkinlik olabilir. Ancak tarihe mal olmuş figürler adına -hele hele müzik gibi aslında o kişinin hayata bakış tarzını ve yaşam felsefesini de gösteren bir konuda- gerçeğe uygunluğu tartışmalı estetik beğeni seçenekleri sunmak, hem bir *iletişim kazasına* yol açabilir hem de tarihe atfen yapılacak yanlış yorumlara kapı aralayabilir.

Çünkü, her şeyden önce bu tür uygulamalar Atatürk’ü anımsatma, onun hatırasını yaşatma gibi bir amacı öncelese de bu amacı indirgemeci bir yaklaşımla sunmaktır. Çünkü Atatürk hatırası yalnızca onun bedensel görünümünün bugündeki olasılıklarını resmetmek değildir (Molo, 2023, s. 215). Bu açıdan bakıldığında, *yapay zekânın kullanımında* da bir sorun olduğu görülmektedir. Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre, zekâ, “insanın düşünme, akıl yürütme, öğrenme, kavramları ve nesnelere zihinde canlandırabilme, objektif gerçekleri algılama, yargılama, sonuç çıkarma, bedeni kontrol edebilme, duyguları doğru algılayabilme, değerlendirebilme, icat edebilme vb. yeteneklerinin ve becerilerinin tamamı; anlayış, derinlik, feraset” (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışmada, bu tanımlamadaki özelliklerin birçoğunun yapay zekâda bulunmadığı, dolayısıyla Atatürk’ün en seveceği şarkılar listesinin eğlenceden ve/veya nostaljik bir anlamdan öte gerçeklik taşımadığı görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, yapay zekânın ve algoritmaların bireylerin öznel müzik zevkleri ve ilgileri konusunda isabetli tahmin yapma yeteneklerinin tartışılması ya da bu tahminlerin hangi kriterler çerçevesinde yapılabileceğinin sorgulanmasıdır. Bu kapsamda, Şişecam firmasının yapay zekâyâ seçtiği ve müzik paylaşım platformu Spotify’da yayınlanan “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” listesindeki parçaların Atatürk’ün müzik beğenisi açısından gerçekliğe uygun olup olmadığı yordanmıştır.

ARAŞTIRMANIN SORULARI

Bu çalışmada, yapay zekâ tarafından Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar olarak belirlenen 55 parçanın gerçekte liderin beğeni düzeyine ne derece denk düştüğüne ilişkin kuramsal ve müzikaliteye ilişkin sorular yer almıştır.

Çalışmanın soruları şu şekildedir:

- Atatürk’ün *olası* “En Seveceği Şarkılar” ile geçmişteki *asıl* “Sevdiği Şarkılar” hangi ölçülerde birbiriyle özdeş, hangi noktalarda ayırıcıdır? Yapay zekânın belirlediği liste ne kadar isabetlidir?
- Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar listesi, yaşadığı var sayılırsa, liderin 1938’den bugüne uzanan çizgisinde düşünsel, estetik ve vizyon açısından doğru bir tercih olmuş mudur?
- Şarkılar yapay zekâyâ tanıtılırken/tanımlanırken herhangi bir *otosansür* uygulanmış mıdır? Niçin 55 şarkı arasında “protest” ve “marjinal” parçalar yoktur?

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışma, Şişecam’ın Spotify hesabında Kasım 2023’te yayımlanan Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar listesini kapsamaktadır. Ayrıca, Atatürk’ün ölümünden sonra yayımlanan “En Sevdiği Şarkılar” da kıyaslama ve karşılaştırma için çalışma kapsamına alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, içerik ve söylem analizi kullanılarak, Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar’ın müzikalitesi, zamansallığı ve gerçekliği incelenmiş, bunların günümüze denkliği kıyaslama yoluyla test edilmiştir. Ayrıca, Atatürk’ün beğenisine hitap ettiği belirtilen seçme şarkıların -dönemsel süreçler göz önüne alınarak- sosyolojik açıdan tutarlılığı sorgulanmıştır. Böylece, müzik beğenisi bakımından Atatürk profilinin ne ölçüde *sahici* olduğu tartışılmıştır.

1938’DEN 2023’E MÜZİKAL EVRİM: HANGİ ATATÜRK?

Geleceğe dönük *afakî* tahminler sadece birer *temenni* özelliği taşır. “Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar” yıllardır 10 Kasım’larda radyolarda çalınmakta, televizyonlarda yer almaktadır. Bu açıdan bir “temsil” niteliğine, dahası “simge” özelliğine bürünmüştür.

Bu şarkılar Kültür Bakanlığı’nın resmi web sitesinde şöyle sıralanmaktadır:

Şekil 1

Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar

Eserin Adı	Türü
Yanık Ömer	Türkü
Kırmızı Gülün Âli Var	Şarkı
Sobalarında Guru da Meşe Yanıyor Efem	Türkü
Çökertmeden Çıktım da Halilim	Türkü
Mehralı Bey Ağıtı	Türkü
Ata Barı	Şarkı

Mızika Çalındı Düğün mü Sandın	Türkü
Köroğlu Solağı	Türkü
Dağlar Dağlar Alişimin Kaşları Kare	Şarkı
Sarı Zeybek Havada Bulut Yok	Türkü
Kışlalar Doldu Bugün	Türkü
Hoş Gelişler Ola Mustafa Kemal Paşa	Şarkı/Marş
Merhaba Mustafa Kemal Paşa	Şarkı/Marş
Bayati Taksim	Şarkı
Merhaba	Şarkı/Marş
Bayati S. Se	Şarkı
Viola Kanun	Şarkı
Atanın Sevgi Nefesi	Şarkı
Mustafa Kemal	Şarkı
Ritim Sol	Şarkı
Sarayburnu 1934	Şarkı
Ud Taksim	Şarkı
Keman Solo	Şarkı

Kaynak: Kültür Bakanlığı, 2023.

Atatürk'ün sevdiği şarkılar sıralamasında, 23 parçadan 15'ini şarkılar oluşturmaktadır. Bu şarkılardan üçü marş özelliği taşımaktadır. Listede 8 de türkü bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı arşivinde bulunan 271 plağın çoğunluğunu da şarkılar oluşturmaktadır. Ancak plaklar arasında kanto ve operet şarkılar da bulunmaktadır. Listede fasıllara ve türkülere de yer verilmektedir.

Şişecam'ın konuyla ilgili yaptığı basın açıklamasında, Atatürk'ün En Seveceği Şarkılar listesi seçilirken nota, gam, makam, söz, mod, tempo ve frekans değerlerinin analiz edildiği belirtilmesine karşılık, belgeselde bu analize ilişkin daha ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Projenin mimarları olan müzik araştırmacısı Serhan Bali, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cem Say, Yaratıcı Teknolojist Zeynep Nal Sezer ve Yapay Zekâ Sanatçısı Bager Akbay'ın yer aldığı belgeselde, listeyi belirleyebilmek için birtakım eksenlerin ve parametrelerin belirlendiği ifade edilmektedir. Yapay zekânın (AL) belirlediği 55 şarkılık liste bu ölçütlere göre seçilmiştir. Parametreler/ölçütler seçilirken, müzikalitenin yanı sıra “ruh hali” gibi öznel değerlendirmelere de yer verilmiştir. Kuşkusuz ki bugün artık *yaşamayan* bir liderin *tahminen sevebileceği* şarkı listesi de öznel olmak durumundadır. AL'a seçtirilen şarkıların *eski beğenilere* bağlı olduğu düşünülecek olursa, Atatürk'ün estetik anlayışını 1930'lardaki halet-i ruhiyesinde *dondurmak* da çok gerçekçi olmayacaktır. AL'ın ölçüt aldığı parametreler şöyledir:

Şekil 2

Yapay Zekâya Tanımlanan Ölçütler

Ölçüt	Özelliği
SDA (Ses Dalgası Analizi)	Saund, titreşen bir nesnenin ses dalgalarından oluşan müzik tınısı. Bunu yapay zekâ bulur
Hareketlilik	Bir şarkının enerjisini ve karakterini belirler
Perde Analizi	Bir sesin tüm ses yelpazesi içindeki konumunu gösterir
Ses Gürlüğü	Volümün ve sonoritenin (ses dolgunluğu veya yüksekliği) anlaşılmasına yardımcı olur
Vokal Oranı	Fasıl müziğinde vokal ve enstrümantali tanımlar
BPM (Tempo) Parametresi	Şarkının hızlı veya ağır olup olmadığını saptar
Ölçü	Bir şarkının karakterini, ritmini ve temposunu belirler
Haleti-i ruhiye	Şarkının ruh halini (ağır, dramatik, hüzünlü veya oynak, kıvrak) belirler

Kaynak: Youtube, 2023.

Yapay zekâ, bu ölçütlerden ve parametrelerden yola çıkarak, günümüzdeki binlerce şarkı ile Atatürk’ün o dönem sevdiği şarkıların karşılaştırmalı bir analizini yapmış, melodilerin benzerliği, ritm, ses gürlüğü, perde analizi, tempo ve en son ses dalgası analizi ile ortaya bir liste çıkarmıştır. Listeyi noktalayan asıl öge ise şarkıların haleti- ruhiyesi, yani *ruh hali* olmuştur.

AL’ın yaptığı analiz sonucu “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” listesi alfabetik sıraya göre şöyle oluşmuştur:

Şekil 3

Yapay Zekânın Seçtiği Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar

Şarkının adı	Solist veya Grup
Tanrı Misafiri	Ajda Pekkan
Kanadım Değdi Sevdaya	Aşık Mahzuni
Bülbül	Aşık Veysel

Sevgiliye	Aşkın Nur Yengi
Aşk Hikayesi	Ayla Algan
Yanan Mum	Ayla Dikmen
Memleketim	Ayten Alpman
Bir Kızıl GoncayBenzer Dudağın	Aylin Şengün Taşçı
Kırpıkların Ok Eyle	Barış Manço
Bir İhtimal Daha Var	Behiye Aksoy
Aşkım Bahardı	Belkıs Özener
Samanyolu	Berkant
Beynim Zonkluyor	Bulutsuzluk Özlemi
Ela Gözlüm	Cem Adrian
Haberin Yok Ölüyorum	Duman
Artık Yeşerecek Bir Dalım Yok	Emel Sayın
Hercai	Emre Aydın (Çelik Şarkıları)
İstemem	Erkin Koray
Zambaklar Açarken	Erol Büyükburç
Deli Divane	Erol Evgin
Büklüm Büklüm	Ferdi Özbeğen
Boşu Boşuna	Fikret Kızılok
Kurşuni Renkler	Göksel
Sen Bensiz Ben Sensiz	Gönül Yazar
Aşk Nerden Nereye	Gripin
Olmaz İlaç Sine-i Sad Pareme	Hacı Arif Bey (Golden Horn Production)
Makber	Hamiyet Yüceses
Konuşamıyorum	İlhan İrem
Ayrılık	İnci Çayırılı
Werther Act 3: “Pourquoi me réveilles, ô souffle du printemps?”	Jonas Kauffman
Bir Serçe Üzülür	Mabel Matiz
Firuze	Melike Şahin
Yalnızlık Ömür Boyu	Mazhar-Fuat-Özkan Üçlüsü
Değmesin Ellerimiz	Model-Diğer Masallar
Artık Çok Geç	Moğollar
Eski Şarkısı	Mor ve Ötesi
Sonuna Kadar	Mustafa Sandal, Murat Karahan
Leyla Bir Özge Candır	Münir Nurettin Selçuk

Ne Senin Aşkına Muhtaç	Müzeyyen Senar
Baharı Bekleyen Kumrular Gibi	Neşe Karaböcek
Git İstersen	Nesrin Sipahi
Kefen Giydim	Pinhani
Ay Gız	Selva Erdener
Seninle Bir Dakika	Semiha Yankı
Olmaz Olmaz Bu İş Olamaz	Semiramis Pekkan
Bahçede	Sertab Erener
Alaturka	Sezen Aksu
Hoşçakal	Şebnem Ferah
Ağlayan Gözler	Tanju Okan
Dönülmez Aşkın Ufkundayım	Tarkan
Mektup	Teoman
Bir Bahar Akşamı	Yalın
Aşk Yeniden	Yeni Türkü
Sonbahar Rüzgarları	Yıldırım Gürses
Sormadın Halimi Hiç	Zeki Müren

Kaynak: Spotify, 2023.

Bu 55 şarkıdan on sekizi Atatürk’ün kendi döneminde severek dinlediği şarkılarla benzer, hatta neredeyse tıpatıp aynı saunda sahiptir. Türk Sanat Müziği’nin başta hicaz, hüzzam ve segâh olmak üzere çeşitli makamlarını içermektedir. Kısacası yapay zekâya bu şarkıları seçerken fazla iş düşmemiştir. Bu şarkılar, müziğe az çok ilgisi olan hemen herkesin Atatürk adına tercih edebileceği özelliktedir.

Tartışmalı bir tercih ise Tarkan’ın seslendirdiği “Dönülmez Akşamın Ufkundayız” şarkısıdır. AL’in binlerce şarkı içinden pop müzik şarkıcısı Tarkan’ı yansıtan bir parçayı değil de sanatçının söylediği alaturka bir şarkıyı sıralamaya alması, bu projede Atatürk’ün “derin dondurucu” ya hapsedildiğinin en önemli göstergelerinden biridir:

AL’in Atatürk’ün klâsik beğenisi dışında seçtiği şarkıların sayısı 14’tür. Bu şarkılar da Bulutsuzluk Özlemi, Duman, Pinhani, Gripin, Teoman, Şebnem Ferah, Yeni Türkü, Mabel Matiz, Göksel, Mor ve Ötesi, Erkin Koray, Model, Moğollar ve MFÖ’ye aittir. Geriye kalan yirmi üç parçanın bir kısmı türkü, bir kısmı da slow Türkçe pop türlerinden oluşmaktadır. Listede bir de klâsik müzik parçası (arya) bulunmaktadır.

Bu değerlendirme yapılırken, inandırıcılık açısından yapay zekânın tercihlerinin “mutlak” bir değer taşımadığı, hatta yanılma payının yüksek olduğu söylenebilir:

Yapay zeka, müzik tüketimi ve tercihlerine dayalı verileri analiz ederek kişiselleştirilmiş müzik deneyimleri sunabilir. Ancak bu durumda, kullanıcıların müzik tercihleri ve dinleme alışkanlıkları gibi kişisel verilerin nasıl kullanıldığı ve korunduğu önem kazanır. Veri gizliliği ve kullanıcı güvenliği konuları dikkatle ele alınmalıdır. Yapay zeka, büyük veri setleriyle eğitildiğinden, belirli bir popüler müzik tarzı veya trend'e odaklanabilir. Bu durumda, yapay zeka tarafından önerilen müziklerde çeşitlilik azalabilir ve müzik endüstrisinde homojenlik artabilir. Farklı kültürel ve tarihsel müzik formlarının göz ardı edilme riski vardır. Bu durum özellikle müzikal çeşitlilik sorununu ortaya çıkarabilir (Ser, 2023: 321-322).

YAPAY ZEKÂNIN ŞARKI SEÇİMİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Meredith Broussard (2020, s. 196), “Yapay (geri) Zekâ” adlı kitabında, “*Algoritmalar insanlar tarafından tasarlandı ve insanlar bilinçsiz önyargılarını algoritmalara gömdüler*” demektedir. Sonuçta, eğer insan aklı, pek çok karmaşık, dağınık ve kaotik parçayı yapay zekâ sayesinde bütünleştirebiliyorsa, buradaki maharet yine insan aklının bir eseri sayılmalıdır. Çabukluk, algoritmik düşünce ve eylem, karmaşık verilerden sonuç çıkarmak gibi yapay zekâya özgü *yetenekler* son tahlilde insan unsurunun *tercihleriyle* bir anlama kavuşmaktadır. Larson’un (2022, s. 293) ifadesiyle, “...övgüyü hak edenin kim veya ne olduğu çok açık değildir: Süperbilgisayarın donanımını mı göklere çıkaracağız, yoksa mühendislerin üstün çabalarını ve içgörülerini mi öveceğiz?” Ancak “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” listesini de bu kapsamda değerlendirmek işin kolayına kaçmak olacaktır. Şişecam’ın bu özel projesinde yapay zekâdan ziyade insan aklının (veya bilincinin) *kusurları* tartışmaya açıktır.

İlk önemli kusur *süreçsizlik* tercihidir. Seçilen şarkılarda Atatürk’ün kişiliği, beğeni düzeyi ve olası gelişme basamakları atlanmıştır. Atatürk, 1938’deki beğeni düzeyi ve bunu bütünleyen formlarla yapay zekâya tanımlanmıştır. Bu konudaki en büyük *fire* Tarkan’ın alaturka şarkısıdır. 2023 yılında yaşayan bir Atatürk, Tarkan’ın pop müzik türündeki hit şarkılarını değil de Münir Nurettin Selçuk’un 73 yıl önce bestelediği “Dönülmez Akşamın Ufkundayız” şarkısını beğeniyorsa, orada hem sosyolojik açıdan hem de iletişim tarihi bakımından bir soru işareti vardır.

Döneminde konukların önünde modern dans sergileyen bir Atatürk figürü ile yapay zekâ sayesinde Ferdi Özbeğen’in “Büklüm Büklüm” adlı Arabeske yatkın şarkısını dinlemeye mahkum edilmiş bir Atatürk portresi nasıl bir araya gelebilir? Atatürk’ün beğeni düzeyi değiştiyse, örneğin, hiç mi isyan edip Orhan Gencebay gibi “Batsın Bu Dünya” demez?

İkinci önemli kusur *temkinlilik* tercihidir. Atatürk döneminde başlatılan ve müzikte de ifadesini bulan Batılılaşma sürecinde Türkiye’de müzik alanında da kimi yenilikler gerçekleştirilmiştir. Klasik Batı Müziği, bale, opera gibi alanlarda

önemli sanatçılar yetiştirilmeye başlanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası kurulmuştur. Bu müzik anlayışı dönemin tek radyosu ve ileriki zamanda tek televizyonu olacak TRT’ye de yansımıştır. TRT’de yayınlanacak müzikleri denetleyen ve onay veren bir “Denetim Kurulu” (buna uzunca bir dönem ‘sansür kurulu’ da denilecektir) oluşturulmuştur. Özellikle sağ iktidarlar döneminde “kara liste” adı verilen yasaklar listesinde yer alan sanatçılara devletin radyosu ve televizyonu kapılarını kapatmıştır. Aynı paralelde “yoz müzik” olarak nitelendirilen Arabesk de çeyrek asır boyunca (1990’ların başına kadar) denetim kurulundan veto yemiştir. Arabeskin kurucusu sayılan Orhan Gencebay sadece yılbaşı gecelerinde 1-2 şarkıyla ekrana çıkma fırsatı bulabilmiştir. Devlet, “*Benim seçtiğim müzikler dışında bir şey dinleyemezsin*” dayatması içine girmiştir. Bu süreç 12 Eylül döneminde de devam etmiş, ancak 1983 seçimlerinde Turgut Özal iktidara geldikten sonra bu konuda yumuşama başlamıştır.

Şişecam, 1935 yılında bizzat Atatürk’ün direktifiyle Türkiye İş Bankası tarafından kurulmuştur (<https://www.sisecam.com.tr>). Bu nedenle de Cumhuriyet’in temel kuruluşlarından biridir. Atatürk ile ilgili özel günlerde TV’lerde yayınlanan reklamlarıyla da ünlüdür. Bu konudaki duyarlılığı geleneksel bir tutum halini almıştır.

Ancak “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” projesinde bu duyarlılık *tutucu* bir çehreye bürünmüş görünmektedir. Yapay zekâya -Atatürk adına- sunulan şarkılar daha baştan otosansüre uğramış gibidir. Tıpkı Cumhuriyet’in ilk döneminde ve ardından gelen uzun yıllar boyunca olduğu gibi, muhtemelen Atatürk’ün hatırasına hâle getirmesin diye “protest”, “radikal”, “marjinal”, “toplumcu” ve “etnik” şarkılar daha baştan elenmiş veya yapay zekâ bu şarkıları *keşfetme* yeteneğinden yoksun bırakılmıştır. O halde ortaya çıkan sonuç Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar değil, bizim onun adına belirlediğimiz eserlerdir.

Peki Atatürk gerçekten yaşamış olsaydı hâlâ Safiye Ayla veya Hamiyet Yüceses tarzı müzik mi dinliyor olacaktı? Döneminde Fransızca konuşup yazabilen bir Atatürk niçin Edith Piaf dinlemesin? Bu toprakların bağrından çıkmış Ruhi Su’ya, Aynur Doğan’a, Ahmet Aslan’a, Fazıl Say’a neden kulak tıkasın? 1990’lı yıllarda ortalığı yıkıp geçen ve şarkıları hâlâ revaçta olan Ahmet Kaya hiç mi tanıtılmadı yapay zekâya? Selda boşuna mı “Bir daha gel, gel Samsun’dan / Sarı saçlım mavi gözlüm” diye seslendi? “Aldırma Gönül” şarkısıyla bir dönemin gençliğini etkileyen ve dört kuşaktır dinlenen Edip Akbayan niçin yok listede? Atatürk’e reva görülen en uç örnek Mabel Matiz veya Duman mıdır? Devletin geçmişte koyduğu yasaklar Atatürk’ü de mi kapsamıştır?

Hepsi bir yana, Türk Halk Müziği’nin gelmiş geçmiş en önemli isimlerinden biri olan Neşet Ertaş’ın listeye girememesi başlı başına bir eksiklik. Aşık Veysel’in “Bülbül” türküsü seçilirken, Neşet Ertaş’tan bir bozlağın bile olmaması hem ta-

rihsel, hem sosyolojik, hem de müzikalite açısından bir hatadır. İdeolojiler üstü olan ve bütün Türkiye'nin yıllardır severek dinlediği bir sanatçıyı Atatürk'ün ıskalayacağını düşünmek -yapay zekâ bile olsa- kimsenin aklına getiremeyeceği bir ihtimaldir.

Şekil 4

Yapay Zekânın Seçmediği Sanatçılar ve Hit Şarkıları

Sanatçılar	Ünlü Şarkıları
Neşet Ertaş	Gönül Dağı, Ah Yalan Dünya, Leyla
Ruhi Su	Çanakkale/Seferberlik Türküleri, Mahsus Mahal, Yemen Türküsü
Cem Karaca	Namus Belası, Tamirci Çırağı, Sen de Başımı Alıp Gitme, Islak Islak
Selda	Adaletin Bu mu Dünya? Katip Arzuhalim Yaz Yâre Böyle, Sarı Saçlım Mavi Gözlüm
Ahmet Kaya	Ağladıkça, Kum Gibi, Beni Bul, O Mahur Beste
Ahmet Aslan	Minnet Eylemem, Giresun'un İçinde, Tanımadığım Ten, Şu Dağlarda Kar Olsaydım
Aynur	Keçe Kurdan, Ahmedo, Dar Hejiroke, Ay Dilbere, Şewa Tari, Yaranmaz Aşık, Derya Kenarında Bir Ev Yapmışam
Fazıl Say	100. Yıl Marşı, Truva Sonatı, Nâzım Oratoryosu
Orhan Gencebay	Hatasız Kul Olmaz, Bir Teselli Ver, Batsın Bu Dünya, Sev Dedi Gözlerim, Yarabbim Sen Büyüksün, Vazgeç Gönlüm, Akşam Güneşi
Ferdi Tayfur	Merak Etme Sen, Bana Sor, Sabahçı Kahvesi, Yaktı Beni, Emmioğlu, Ben de Özledim

Kaynak: Spotify, 2023.

Bu projeden anlıyoruz ki, “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar”, aslında biz “beyaz Türkler”in onda görmek istediği estetik beğeni düzeyidir. O açıdan da proje hem gerçekçi değildir hem de Atatürk’ü sonsuza kadar derin dondurucuya hapsetmeyi göze alacak kadar bilinçten yoksun bir girişimdir. Belki de projenin mimarları iyi niyet göstermeye kalkmışlar, ancak muhtemelen “*Şişecam yönetimi bunu beğenmez, karşı çıkar*” düşüncesiyle kendilerini engellemişlerdir.

Çünkü, yapay zekânın karar verici bileşeni olarak tanımlanabilecek algoritma, onun hangi eyleme nasıl tepki vereceğini yönlendirerek yapay zekâyâ yüklenen verinin bir amaç kazanmasını sağlar (Beer, 2017, s. 3). Algoritmaların kodlarını yazanların insan olduğu, dolayısıyla algoritmaların toplumsal hayattan temellendiği fikrinden yola çıkan araştırmacılar yapay zekânın değer yüklü olduğunu, algoritmaları kodlayan mühendislerin değerlerinin birer taşıyıcısı olduklarını vurgulamaktadır (Beer, 2017 ve Joyce vd., 2021’den Akt., Adaş ve Erbay, 2023, s. 332). Şu halde, şarkıları seçen veya eleyen, dilediği şarkıyı binlerce -ama kendi

seçtikleri binlerce- şarkının yer aldığı aday listeye koyan projenin dört mimarı esas belirleyici olmuştur. Bunda da büyük ölçüde Şişecam’ın “hassasiyetleri” rol oynamıştır.

Olayın önemli bir boyutu daha bulunmaktadır: Yapay zekânın bilimsel verileri değerlendirmesi ile sanatsal tercihleri sunması aynı değerde değildir. O yüzden de *inandırıcılığı* düşük kalmaktadır:

Yapay Zekâ tarafından gerçekleştirilebilecek bir görev ve uygulamalarda iş gücünü ve olasılıkları makine zekâsı ile hesaplayabilmeye ve uygulanabilir verileri bulmaya yönelik bilimsel çaba amaçlandığından sanatsal ilişki bağlamında hatanın, rastlantının, kültürel farklılıktan kaynaklı sapmaların, kestirilemeyen etkisi devre dışı bırakılır. Yanlış yapmayı ve farklılık olasılıklarını denemeyi içeren bir sanatsal serüven makinenin insan tarafından yaradılışına ters gözükmektedir (Kantürk, 2022, s. 1013).

Bu noktada, şarkıların seçiminde Atatürk’ün “geleceğine” ilişkin tahmin ve yordamalarda bulunması beklenen yapay zekâdan *özgür irade* sahibi olması beklenebilmeyi miydi? Çünkü insan ve insan beyni de moleküllerinin izlediği yoluna çıkacak fazladan bir niteliğe sahip değildir. Dolayısıyla, belirlenmiş bir yapı olan insan beyninde, özgür iradenin varlığını kanıtlayacak hiçbir özellik mevcut değildir (Doğan, 2021, s. 796). Özgür irade, öğrenilebilen ve bilinç kazandıkça *varolanın dışına taşan* bir şeydir.

Sonuçta yapay zekâ kendisine sunulan seçenekler ve örneklemeleri kıyaslayarak bir liste oluşturmuştur; projeyi biçimlendiren “insan eli” nin kendisine göstermediği şarkıları seçemez. Benzer saundlar, ses dalgası analizi, hareketlilik, perde analizi, ses gürlüğü, vokal oranı, tempo, ölçü veya haleti-i ruhiye... Bu ölçütlerin hepsi, örneğin “Çırpınırdın Karadeniz” türküsü ile “Enternasyonal” marşında da ortak bir payda yaratabilir, benzer saundlar içerebilir. Ama bu iki parçayı farklı felsefeler, ideolojilere ve inançlara sahip insanların dinlediği unutulmamalıdır. Bu 55 şarkıyı keşfetmek için yapay zekâya da ihtiyaç yoktur. Çünkü projenin Atatürk’ün beğeni düzeyini 1938’den 2023’e taşımak gibi bir gayesi bulunmamaktadır. Şarkılara bakıldığında, Atatürk’ün kendisini hiç geliştirmemiş, müzikteki yenilikleri takip etmemiş, 1938’in duyarlılıklarıyla yetinen, ayıp olmasın diye 3-5 yeni parçaya kulak kesilmiş, asla *çizgi dışı* müziklere yüz vermeyen bir kimliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu tabloyu sadece yapay zekâya mal etmek de haksızlık olacaktır. Anlaşıldığı kadarıyla yapay zekâya tanımlanan sadece Atatürk’ün 1930’lardaki müzik beğenisini yansıtan şarkı formlarıdır. Hal böyle olunca da olayın sosyolojik ve iletişimsel boyutu hiç hesaba katılmamıştır. Yapay zekâ, tıpkı rulet oynar gibi binlerce şarkı arasında hızla gezinerek “o an” belirlediği ve kendisine tanımlanan formlara uygun herhangi bir şarkıyı listeye dahil etmiştir. Adeta üniversite adaylarına aldıkları puana göre bölüm seçip öneren “tercih robotu” gibi davranmıştır.

SONUÇ

Bu çalışma, yapay zekânın ve algoritmaların, bireylerin öznel müzik beğenileri ve ilgileri konusunda isabetli tahmin yapma yeteneklerini ve bu tahminlerin hangi kriterler çerçevesinde yapıldığını sorgulamayı amaçlamıştır.

Şişecam'ın yapay zekâyâ seçtiği Atatürk'ün *olası* “En Seveceği Şarkılar” ile geçmişteki *asıl* “Sevdiği Şarkılar” görünürde birbiriyle özdeştir. Zaten asıl *sorun* bu noktada bir *farklılığın* ortaya çıkmamasıdır. Yapay zekânın belirlediği liste -algoritmik olarak- tutarlı, ancak Atatürk'ün kişiliği ve kimliği söz konusu olduğunda isabetli değildir.

Atatürk'ün En Seveceği Şarkılar listesi, yaşadığı var sayılırsa, liderin 1938'den bugüne uzanan çizgisinde düşünsel, estetik ve vizyon açısından doğru bir tercih olmamıştır. Çünkü lider, yapay zekâ-insan iş birliği sonucu etkisizleştirilmiştir. Kendini geliştirememiş, silik bir karakter profiline taşınmıştır. Şarkılar yapay zekâyâ tanıtılırken/tanımlanırken *otosansür* uygulanmıştır. Seçilen 55 şarkı arasında “protest” parçalar yoktur. Kimsenin danstan haberi olmadığı bir dönemde piste çıkıp vals yapan bir Atatürk, “marjinal” görüntü vermesin diye 21. Yüzyıl'da *sığ* bir tercihler listesine hapsedilmiştir. Atatürk'ün estetik anlayışı, 85 yıl sonra derin dondurucudan çıkarılıp, en küçük bir gelişme göstermeyen haliyle aynen önümüze konulmuştur. Zamansallık kavramı, liderin hayata bakış tarzı, emaneti gençlere vermesi gibi metaforlar bir yana itilerek, ortaya sadece yapay zekânın başardığı bir *şarkı seçme ritüeli* sunulmuştur.

İletişim açısından bakıldığında da ortada garip bir durum vardır. Virilio'nun (2023, s. 10) deyişiyle, “*Postmodern bilim, artık en az bir önceki yarış kadar çılgın olan yeni bir rekabet içinde yerini almaktadır. Robotik veya genetik zekâ alanlarında sınır performanslar peşinde koşan bu yarış, farklı bilgi alanlarını 'bilim sonrası aşırılık' yoluna sürüklemekte ve bu yolda bilim bütün akıl ve mantığını kaybetmektedir.*” Atatürk'ün En Seveceği Şarkılar projesi tam da bu tanıma denk düşmektedir. Küreselleşen bir dünyada, her tarihsel figürü reklâma/kazanca tahvil eden sermayenin (Şişecam) *kurucusu* bile olsa Atatürk'e acıması beklenemezdi. Baudrillard'ın (2017, s. 56) sorusuyla, “*Küreselleşme adı altında küresel bir pazarın rehinelerine mi (artık köleleri değil tutsakları) dönüştük?*” Bu noktada yapay zekânın kullanımı ise talihsiz bir iletişim kazası olmuştur.

Derrida'nın (2023, s. 20-21) “*Şüphesiz düşünce kendisini hakikate teslim etmek istemektedir; fakat o kendisini hakikate teslim ettiği anda artık kendisi değildir*” sözü bu noktada önem kazanmaktadır. Seçimi yapay zekânın inisiyatifine bırakılan Atatürk şarkıları, sosyolojik argümanların dikkate alınmaması veya hiçe sayılması nedeniyle *zamanın dışında* bir konuma itilmiştir. Burada Atatürk paradigması önemli rol oynamaktadır. Projenin uzman dördlüsü, Atatürk'ü yerinden bile kımlatmak istememiş, yapay zekâyı da bu iradeye zorlamıştır. Çünkü var

olabilmek için, *dünyaya* ait olabilmek için eğlendirici olmak gerekiyor. Sadece eğlendirici olan *hakiki* ya da *gerçek*’tir. Bizzat *gerçeklik* eğlencenin bir *etkisi* olarak görünmektedir (Han, 2023a, s. 114). O halde, gerçeği haykıran *marjinal* ve/veya *radikal* şarkılar olacağına, 1930’ların *eğlenceli ruhu* hiç gitmesin! “Zararsız” bir Atatürk, tam da küresel sermayenin istediği bir kimliktir: Hem kitleleri ortak bir noktada buluşturacak hem kırmızı çizgileri aşmayacak hem de *yerinde sayacak* bir tercih. Bu, Chomsky’nin (2022, s. 24) “*tarihi tamamen saptırmak da gerekir*” diye tanımladığı bir hamleye denk düşmektedir.

Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar bir tür simülasyondur ve gerçekliği elbette tartışmalıdır. Ama liderin paradigması göz önüne alındığında, basit bir deneyden yola çıkılarak genel bir hüküm vermeye yatkın bir *gücü* de yedeğinde taşımaktadır. Zaten *ciddiye alınmasının* temelinde de bu yatmaktadır. Baudrillard (2022, s. 128), “*Anlamın ötesine geçildiğinde karşımıza anlamın etkisiz kılınması ve için için kaynamasının yol açtığı büyüleyici bir görüntü çıkıyor*” sözleriyle yapay zekâyı kastetmemişti ama Atatürk adına yapılan seçimde anlamın etkisiz kılındığı ve ortaya “büyüleyici” (buna kitleleri/kamuoyunu/halkı hipnotize edici/uyutucu da denilebilir) bir görüntünün çıktığı söylenebilir. Çünkü anlaşılıyor ki, amaç, “Atatürk yaşasaydı acaba en çok hangi şarkıları severdi?” sorusundan ziyade -veya bunu da kapsamakla birlikte- bu soruya yapay zekânın “tutarlı” bir cevap bulmasıdır. *Büyüleyici* olan budur. Ortaya çıkan sonuç *sıradan* bile olsa yapay zekâ sayesinde keşfedildiği için bir *değer* kazanmaktadır. Ama *içerik* irdelendiğinde aslında yapay zekânın çok da *marifetli* bir seçim yapmadığı görülmektedir. Tarihe mal olmuş bir liderin *putlaştırılması* kaçınılmaz olsa da, “en sevdiği şarkılar”, “en sevdiği yemekler”, “en beğendiği filmler”, “en çok okuduğu yazarlar” gibi *sıradan* ölçütler aslı unsuru gölgeleyip o lideri karikatürize etme riski taşımaktadır.

“Bugün kendimizi sınırsız bir iletişime teslim ediyoruz. Dijital hiper-iletişimle neredeyse sersemlemiş durumdayız” diyen Byung-Chul Han (2023b, s. 46), seçenek olarak bazen *suskunluk* öneriyordu: “*İki ağız dolusu suskunluk, hiper-iletişime nazaran daha fazla yakınlık, daha fazla dil içerebilir. Suskunluk bir dildir; iletişimin gürültüsü ise bir dil değildir.*” Belki de “Atatürk’ün En Seveceği Şarkılar” faslı için de bu seçeneğe ihtiyaç vardı: Suskunluk ve kaç yaparken göz çıkarmamak. Yapay zekânın marifetlerini gösterirken, Atatürk’ün estetik beğenisinin kaderi *anlamın sıradanlaşması* olmamalıydı.

KAYNAKÇA

Adaş, E., & Erbay, B. (2022). Yapay zekâ sosyolojisi üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 326–337.

Anadolu Ajansı. (2023). Atatürk bugün hangi şarkıları severdi sorusu yapay zekâyla yanıt buldu. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/sanayi/ataturk-bu->

- gun-hangi-sarkilari-severdi-sorusu-yapay-zekayla-yanit-buldu/683575 (Erişim tarihi: 29.11.2023).
- Baudrillard, J. (2017). Can çekişen küresel güç (O. Adanır, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2022). Simülakrlar ve simülasyon (O. Adanır, Çev., 16. Baskı). Doğu Batı Yayınları.
- Broussard, M. (2020). Yapay (geri) zekâ (Y. T. Şar, Çev.). Sola Unitas.
- Chomsky, N. (2022). Medyayı dizginlemek (O. Şenkul, Çev.). Scala Yayıncılık.
- Cumhurbaşkanlığı. (2023). <https://www.tccb.gov.tr/assets/muzik/kunye.pdf> (Erişim tarihi: 05.12.2023).
- Derrida, J. (2023). Düşünmek hayır demektir (C. Batukan, Çev.). İnsan Yayınları.
- Doğan, M. (2021). Yapay zekâ ve özgür irade: yapay özgür iradenin imkânı. TRT Akademi, 6(13), 788–811.
- Han, B. C. (2023a). Eğlencenin iyisi (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2023b). Ötekini kovmak (M. Özdemir, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Kantürk, B. (2022). Yapay zekânın günümüz sanat üretimlerinde katılımcı bir aktör olarak rolü: Türkiye güncel sanatından iki örnek. İdil, 94, 1007–1020.
- Kültür Bakanlığı. (2023). Atatürk'ün sevdiği şarkılar. <https://www.ktb.gov.tr/TR-96390/ataturk39un-sevdigi-sarkilar.html>(Erişim tarihi: 27.11.2023).
- Larson, E. J. (2022). Yapay zekâ miti (K. Y. Us, Çev., 2. Baskı). Fol Yayınları.
- Molo, Ü. (2023). İletişim Teknolojileri Bağlamında Atatürk'ün Hatırası ve Anım-sama Pratikleri. Yeni Yüzyılda İletişim Çalışmaları Dergisi, 2(8), 200–220.
- Ser, A. (2023). Algoritmaların senfonisi: Müzikte yapay zekanın geçmişi, bugünü ve geleceğinin değerlendirilmesi. MAS JAPS Uygulamalı Bilimler Dergisi, 8(2), 320–328.
- Spotify. (2023). <https://open.spotify.com/intl-tr/track/6IjMtFCIgrnxE54RDfZOCU> (Erişim tarihi: 06.12.2023).
- Spotify. (2023). <https://open.spotify.com/playlist/4BIguT7clmXffz0Ejk-TiXE> (Erişim tarihi: 29.11.2023).
- Şişecam. (2023). <https://www.sisecam.com.tr/tr/hakkimizda/sisecam> (Erişim tarihi: 07.12.2023).
- TDK. (2023). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 04.12.2023).
- Virilio, P. (2023). Enformasyon bombası (K. Şahin, Çev.). Metis Yayınları.
- YouTube. (2023). <https://www.youtube.com/watch?v=TtQ3xOTCWv8> (Erişim tarihi: 05.12.2023).